

הביא ראייה אינו נוטל כלום. (542)

**תנן:** שני שוורים שהיה אחד תם ואחד מועד, הזיקו שני שוורים שהיה אחד מהם גדול ואחד קטן.

**הניזק אומר,** שורך המועד הזיק את שורי הגדול, ועליך לשלם את כל דמי הגדול, ושורך התם הזיק את שורי הקטן, ואילו המזיק אומר, לא כן, אלא שורי התם את שורך הגדול ועלי לשלם מחצית נזקו, והמועד הזיק את הקטן, ואשלם את נזקי הקטן.

**המוציא מחבירו עליו הראיה.** הילכך ישלם חצי דמי גדול ואת כל נזקי הקטן.

ומדייקת הגמרא: **הא לא מיייתי הניזק ראייה, שקיל בדקאמר מזיק,** שלדבריו התם נגח את הגדול וישלם חצי נזקי השור הגדול, ושורו המועד נגח את הקטן וישלם את כל נזקי השור הקטן.

**ואמאי,** הרי תביעת הניזק והודאת המזיק כחטין ושעורין נינהו, שתבעו הניזק על נגיחת מועד את שורו הגדול, והודה לו בנגיחת תם את הגדול, ומדוע נתחייב המזיק לשלם על הגדול, הרי הניזק הודה שהתם לא נגח את הגדול, וכיון שאין לו ראייה לדבריו, לא יטול כלום על נזקי הגדול? (543)

ואף כאן מתרצת הגמרא: **ראוי ליטול ואין** לז-א.

תמהה הגמרא מברייתא מפורשת: **והתניא,** אם לא הביא הניזק ראייה, הרי זה משתלם לקטן מן המועד, ולגדול מן התם, הרי שללא ראייה יש לו זכות לקבל לכל הפחות כפי שהודה המזיק, ואין אומרים ראוי ליטול ואין לו.

ואם כן חזרת קושיית הגמרא על רבה בר נתן דאמר תבעו חיטים והודה בשעורים פטור אף מדמי שעורים, ואילו בבריתא מבוואר שעליו לשלם לכל הפחות את דמי

ותירץ הרשב"א דכיוון שיש שור שחוט לפנינו ובודאי אחד מהם הרגו, יכול לתפוס. ומשמע מדבריו שאפילו אם חזר וטען משטה אני כך יכול לתפוס. וצ"ע שהרי הרשב"א נקט שהתפיסה היא קודם העמדה בדין וראה בהערות לתוספות ד"ה ראוי שהבאנו את קושיית האחרונים מדוע אינו יכול לתפוס הכל.

543. מבוואר בגמרא, שעל אף שהניזק תובע ממון, כגון שאומר מועד הזיק את הגדול ותביעתו היא לגבות מהעליה, והנתבע אומר תם הזיק את הגדול ואשלם מגופו של התם, הרי זה כתביעת חיטים והודאת שעורים, ואין אומרים שכתביעת דמים והודאה בחפץ ההודאה נקראת

542. הרשב"א הקשה, ממה נפשך, אם המזיק נשאר בהודאתו ששורו הגדול הזיק את הקטן מדוע צריך הניזק לתפוס הרי גם בלי תפיסה יכול ליטול שהרי הלה מודה ואינו אומר משטה אני כך, ואם אינו מודה וחוזר בו מהודאתו מדוע מועילה התפיסה, הרי הניזק עצמו הודה שהקטן לא הוזק מהגדול, והמזיק כעת אינו מודה ואומר משטה הייתי כך ואם כן איך תועיל התפיסה?

ובאמת כל קושיית הרשב"א אינה אלא לשיטת הרמ"ה, שהמזיק יכול ליפטר מהשעורים בטענת משטה אני כך, אבל לשיטת רש"י יש לומר כפי המבוואר בהערה הקודמת שהתפיסה היא קודם שעת העמדה בדין ובשעת התביעה שוב אינו נידון כמוחל על מה שלא תבע ולפיכך מהני תפיסתו.

השעורים?

ומתרצת הגמרא: לעולם, אם הניזק לא הביא ראייה אינו נוטל כלום, כי תבעו חיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים, והכא נמי הניזק הודה שהתם לא נגח את הגדול, ומאידך לא הביא ראייה שהמועד נגח את הגדול ולפיכך אינו מקבל כלום.

והבריייתא מדברת בדתפס. (544)

שנינו במשנה: **היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים.**

אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי: שמע מינה, מבוואר ממשנתנו, כי אדם שיש לו שני שוורים תמים, שהזיקו אחד מהם הזיק שורו של אחר ואין ידוע מיהו המזיק, ודינו של שור תם המזיק, לגבות מגופו.

הרי כשבא הניזק ליפרע, רצה מזה גובה, רצה מזה גובה, שכך משמע מהלשון "שניהם חייבים", ששניהם משועבדים לך. (545)

ונפקא מינה שאם יאבד האחד, יוכל לגבות

רק "חייבים", ומדקתני "שניהם" משמע שעל כל אחד מוטל החיוב כולו ויכול לגבות מאיזה שירצה.

והרא"ה כתב שהראיה היא ממה שלא נאמר במשנה היו שניהן של איש אחד המוציא מחבירו עליו הראיה, כמו בהיו של שני אנשים, שהרי גם בשניהם של איש אחד הניזק אינו יודע מיהו שנגח את שלו וכיצד יוכל לגבות מגופו של אחד מהם? על כרחך שרצה מזה גובה ורצה מזה גובה. וראה בהערות למשנה שהבאנו מדברי החזון איש שהוכיח כי המשנה מדברת בשנים שהזיקו אבל לא ידוע חלקו של כל אחד מהם בנוק.

ולפי דברי הרא"ה נמצא שכוונת הגמרא להקשות מדוע אין אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, הרי בתם אינו גובה אלא מגופו של המזיק. ורבינו פרץ הוסיף בשם יש מפרשים שהפירכא היא מן הסיפא דמתניתין שנאמר בה המוציא מחבירו עליו הראיה ומדוע ברישא אין אומרים כן, ודחה את דבריהם, דאם כן היה לגמרא להקשות בפירוש מהסיפא. ובשיטת הקדמונים דחה את פירוש הרא"ה שלא מיסתבר שהיה סלקא דעתך לגמרא שאפשר לגבות משני שוורים כשהאחד מהם אבד, מפני שהמזיק

ממין הטענה. וביאר הנימוקי יוסף "דאזלינן בתר עיקר הדבר דאתי מחמתיה", וכיוון שהודה בחפץ אין דנים אותו כאילו הודה בערך החפץ, אלא רק בחפץ עצמו וזה אינו ממין הטענה שהרי תבעו ממון ולא חפץ. וכן הדין להיפך אם תבעו חפץ פלוני והלה מודה לו בממון, פטור כתבעו חיטים והודה לו בשעורים. וכבר הבאנו לעיל בהערה שכך היא דעת רוב הראשונים.

544. להלכה כתב השולחן ערוך [סימן פח יב] לענין תבעו חיטין והודה לו בשעורין ותפס שעורין, אין מוציאין מידו, וזו דעת הר"ף והרמב"ם. והרמ"א פסק דדוקא אם תפס קודם העמדה בדין אין מוציאין מידו. אבל תבעו חיטין ושעורים והודה באחד מהם לכולי עלמא חייב במה שהודה. וכן בתבעו על נזקי שורויו גדול את הגדול וקטן את הקטן, והודה לו קטן מהגדול וגדול מהקטן, לכולי עלמא יכול לתפוס כמבוואר בגמרא. אמנם בזה כתב המחבר בסימן ת ד שאין מוציאים מידו רק אם תפס קודם שבאו לדין, וכדברי הרמ"א בסי' פח. וצ"ע.

545. התוספות כתבו שהדיוק הוא ממה שנאמר "שניהם". וביאר הראב"ד שאם כוונת המשנה לומר שגובה משניהם חצי חצי היה נכון לומר

מגופו של השני. (546)

ודחה רב אשי: אין ראייה מהמשנה, כי **הכא במאי עסקינן בשני שוורים מועדים**, ודינו של מועד לשלם מן העליה, ולפיכך שניהם משועבדים לגביית הנזק כשם ששאר הנכסים משועבדים לתשלום הנזק, אבל בשוורים תמים אינו גובה אלא מגופו של המזיק, ואינו יכול לגבות מאיזה שירצה.

ותמה רבא מפרזיקא: **אי במועדין, אימא סיפא**, שני שוורים שרדפו אחר שור אחד, והיה אחד גדול ואחד קטן, **הניזק אומר**, שורך הגדול הזיק את שורי, והמזיק אומר, **לא בי, אלא שורי הקטן הזיק את שורך**.

**המוציא מחבירו עליו הראיה**, ואם לא יביא ראייה, יטול הניזק מגוף השור הקטן את חצי נזקו.

**ואי נאמר שהמשנה מדברת במועדין, מאי נפקא ליה מיניה לניזק** אם הגדול הזיק או הקטן, הרי אינו גובה כלל מגופו של השור

המזיק, ואפילו אם הזיקו הקטן סוף סוף המזיק דמי תורא מעליא בעי לשלומי, כדין בעל שור מועד שהזיק?

ומכאן, שהמשנה מדברת בשוורים תמין, וחזורת ראיית הגמרא מהלשון שניהם חייבים ששני תמין המזיקין רצה מזה גובה רצה מזה גובה.

**אמר ליה רב אשי**, אמנם הסיפא מדברת בתמין, אבל עדיין אין ראייה מהרישא לדברין, שכן יתכן לומר שהסיפא מדברת בתמין, ורישא במועדין.

**אמר ליה רב אחא סבא לרב אשי**: אי נפרש את הרישא במועדין, כיצד יתפרש הלשון "שניהם חייבים"? הלא החיוב אינו מוטל על השוורים, ואם כן, "חייב גברא" מיבעי ליה למימר? (547)

ותו, ועוד קשה, **מאי שניהם**, הלא די לומר "חייבים"? (548)

רבי ישמעאל, שאם אבד המזיק אינו גובה משאר נכסים [כדעת הרמב"ן בתחילת פרק רביעי], ודווקא בשני שוורים רודפים יש סברא לומר שאם אבד האחד גובה מחבירו, כי עיקר הסברא ששור תם משלם חצי נזק [למ"ד פלגא נזקא ממונא] היא משום שחסה התורה עליו שלא ישלם הכל, אבל אם יש ספק עליו לשלם.

547. מה שאין כן אם מדובר בתמים, שייך לומר חייבים, שכן החיוב מוטל על השור, שהרי אפילו אם השור נגח ברשות שומר או גנב גובה מגופו, למרות שבעליו לא פשע בו, וראה בכתבי הגר"ח רלא.

548. רבינו פרץ ביאר שאין צורך לתיבת

מוחזק בשורו ואין לניזק זכות להוציא ממנו מספק.

וראה בתוספות ד"ה שמע מינה.

546. לפי הבנת הגמרא עיקר החידוש במשנה הוא שאם אבד האחד גובה מהשני למרות שיש ספק שמא הנותר אינו הנגחן. והקשה באבן האזל, מדוע נקטה המשנה שני שוורים רודפים, הרי הוא הדין בשור אחד שנגח ואבד גובה משאר נכסים, ומהו החידוש בשני שוורים דווקא? ועוד קשה, מדוע לא העמידה הגמרא את המשנה כרבי ישמעאל דאמר יושם השור וגובה משאר נכסים ולכן רצה מזה גובה רצה מזה גובה?

וביאר, שאכן זה פשוט לגמרא אפילו לדעת

ומפרשת הגמרא את המשנה באופן אחר, **אלא, לעולם, המשנה כולה מדברת בתמין.**

לניזק חלק בגופו של השור, ולא רק שעבוד בעלמא. (549)

ומה שנאמר שניהם חייבים, היינו משום שמשנתנו **רבי עקיבא היא, דאמר המזיק והניזק שותפין נינהו בשור המזיק, ויש**

משום כך נקטה המשנה "שניהם חייבים", כדי לומר, שהמזיק חייב לשלם רק בזמן ששני השוורים שלו קיימים.

התוספות פירשו, שלדברי רבי ישמעאל פשיטא שאם אבד האחד איבד את זכותו, והחידוש הוא שגם רבי עקיבא סובר כן, דקא סלקא דעתך שהניזק נידון כמוחזק באחד מהם ואם אבד האחד לא איבד את זכותו. קא משמע לן וביאר הרא"ש דקא משמע לן שכיוון שאין ידוע מהו חלקו של כל אחד בשני השוורים יכול המזיק לומר הבא ראייה שזהו חלקך וטול. וכתב הרשב"א [בתשובות ח"ב סימן שמ] שפירוש זה דחוק קצת.

"שניהם", כי בוודאי כאשר נאמר "חייבים" הכוונה לשני הרודפים. ולפי זה קושית הגמרא היא בין אם נפרש את המשנה בתמים ובין אם נפרש במועדים. אבל הראב"ד בשיטה פירש שהשאלה היא אי במועדים מדוע הוזכר שרק שניהם משועבדים, הרי כל ממונו משועבד לתשלומי הנזק. ועוד יתכן שקושית הגמרא היא הרי לעולם אין שניהם חייבים, שכן רק אחד מהם נגח.

הראב"ד הסיק שמדובר במזיק שעמד כבר בדין, ולכן לדברי רבי ישמעאל חייב לשלם גם כשאבד האחד, אבל לרבי עקיבא אינו גובה אלא מגופו של שור ועל כן אם אבד האחד פטור, שכן על הניזק להביא ראייה שהמזיק הוא זה שלא אבד.

549. בראשונים יש כמה דרכים לבאר מדוע תתפרש המשנה דווקא לפי רבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל:

הר"ח ביאר [הובאו דבריו ברשב"א, וביתר ביאור בתשובותיו [ב שמ] הובא בשיטה], שלדברי רבי ישמעאל השומא נעשית רק בשעת העמדה בדין, ולכשאבד האחד אי אפשר לשום את האחר לניזק, שמא המזיק אבד, ולפיכך פטור לגמרי. אבל לדעת רבי עקיבא, נעשה הניזק שותף מיד בשעת הנגיחה. ועל כן בזמן ששני השוורים חשודים בנגיחתו נעשה הניזק שותף בשניהם ויש לו בכל אחד רביע נזק, ואם אבד האחד גובה מחבירו רק רבע הנזק ואילו את הרבע השני הפסיד. ולכן נאמר "שניהם חייבים" שכן רק כששניהם קיימין מקבל הניזק את כל נזקו. וצריך ביאור מדוע נעשה שותף בשני השוורים בזמן שרק אחד מהם הזיקו. וברא"ש

רש"י פירש שלדברי רבי ישמעאל כיון שהמזיק בעל חוב לניזק, אם אבד האחד לא איבד את זכותו. וכן פירש הראב"ד, והוסיף שלפי לרבי ישמעאל אפילו אבדו שניהם חייב המזיק לשלם. ומבואר בשיטת רש"י והראב"ד שאם אבד השור משלם המזיק מן העליה, ותמה הרשב"א היכן מצינו בדברי רבי ישמעאל שהתם משלם מן העליה, וראה להלן בתחילת פרק רביעי שנחלקו בזה בעל המאור והרמב"ן במלחמות. ורש"י והראב"ד כבעל המאור. התוספות הוסיפו והקשו, שהרי אם הזיקו מזיק בידים פטור ומוכח שאם השור המזיק אינו בעין אין חיוב תשלומין.

הרמב"ן במלחמות [יז ב] נקט, שאכן אפשר לפרש את המשנה גם אליבא דרבי ישמעאל אלא שאז יקשה מהו חייבים הלא החיוב הוא על הגברא.

שאינן לניזק ראייה המזיק אינו חייב לשלם לו, שיתכן שהשור המת הוא זה שנשתעבד לניזק. (551)

ולפיכך נאמר במשנה "שניהם חייבים", ללמד שאם שניהם קיימים, גובה מאחד מהם, אבל אם אחד מת, על הניזק להוכיח שהשור החי הוא הנוגח ואם לא יביא ראייה, המזיק פטור.

וטעמא דאיתנהו לתרוייהו, דלא מצוי המזיק מודחי ליה, המזיק אינו יכול לומר השור שהזיקך אינו קיים, שממה נפשך, אחד משני אלו בוודאי הזיקו, ועליו לשלם מאחד מהם. (550)

אבל אם ליתנהו לתרוייהו, כגון שאחד מהם מת, מצוי אמר ליה המזיק לניזק, זיל אייתי ראייה דהאי תורא אזקך, ואשלם לך, וכל זמן

### הדרן עלך פרק "המניח"

עקיבא דשותפי נינהו, מדוע אם אבד האחד מפסיד הניזק, הלא על שניהם להפסיד ויתן המזיק רבע מהשור הנותר לניזק ככל שותפים. וצריך לומר, שכאן הם שותפים רק באחד משני השוורים, ואם כן, יתכן שאבד השור ששניהם שותפים בו ונותר השור שאינו משועבד כלל למזיק.

אמנם עדיין יש להקשות, אם נתערב שור של אחד בשל חבירו הרי שניהם נעשים כשותפים על שניהם, [וימכרו ויחלקו המעות], ואם כן, גם כאן כשיש שני שוורים שאחד מהם נגח נמצא שיש לניזק חלק באחד מהם, וכשנתערב בשור אחר של המזיק ואבד אחד מהם, ההפסד צריך להתחלק ביניהם מספק, ומדוע הפסיד הניזק?

ובאמת הר"ח [הביאו הרא"ש בשם הרב אברצלונג] נקט שנותן לניזק רבע נזק, ומה שנאמר בגמרא זיל אייתי ראייה היינו שאינו חייב לתת את כל החצי נזק אלא רק רבע, ולכאורה סברתו היא שהמזיק והניזק נידונים כשותפים שאבד להם שור שההפסד על שניהם. אבל הרא"ש כתב שאינו נותן לו כלום מפני שאין לכל אחד חלק מבורר בכל שור, ולכן יכול המזיק לומר הבא ראייה שיש לך חלק בשור הנותר וטול. וראה מה שכתב בביאור מחלוקתם באבן האזל [נזקי ממון ט ח].

כתב על דבריו ולא מיסתברא כלל. ועיין באבן האזל נזקי ממון ט ח שביאר את דבריו.

וראה בחזון איש שיצא לבאר בדרך חדשה באופן ששני השוורים הזיקוהו כאחד, דלרבי ישמעאל שניהם משועבדים וגם כשאבד אחד מהם גובה ממנו, אבל לדעת רבי עקיבא אינו יכול לגבות משני השוורים חצי מזה וחצי מזה, אלא נותן לו המזיק מאיזה מהם שירצה כי כל אחד בוודאי הזיק, ואם אבד אחד מהם אינו יכול לגבות מאף אחד מהם. ודבריו טעונים ביאור מדוע אינו יכול לגבות מכל אחד לכל הפחות חצי, וכן מדוע אינו יכול לגבות מן הנותר הלא הוא וודאי הזיקו?

550. וכתב הנימוקי יוסף שהמזיק יכול לגבות מאיזה מהם שירצה דידו על העליונה. אבל הרמב"ם [נזקי ממון ט ז] כתב שמשלם מגוף הפחות שבשניהם וביאר המגיד משנה מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן מבואר בטור ושו"ע [ת ב] והוסף הסמ"ע [שם ד] שאפילו אם אין בפחות חצי נזק, גובה ממה שיש בו ואינו יכול להשלים את החצי נזק מגופו של השני.

551. שותפין שאבד להם שור, ההלכה היא שההפסד על שניהם. וצריך ביאור לדעת רבי

## פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

### מתניתין:

לניזק שלפניו [הניזק שלפני אחרון הניזקים] את חצי נזקו.

ואם אחר תשלום שני זה, עדיין יש בו בשור המזיק מותר, יחזיר [ישלם] לניזק שלפני פניו את חצי נזקו, ואם יש בו עוד מותר ישלם לניזק הקודם –

והאחרון אחרון לנזק נשכר. שהוא גובה תחילה את חצי נזקו מבלי להתחשב בנזקיהם של הקודמים לו, והם גובים רק מן המותר, וכן זה שלפני האחרון גובה תחילה, וכן הלאה.

דברי רבי מאיר, ובגמרא יתבאר טעמו.<sup>(4)</sup>

שור תם, המשלם חצי נזק, ואינו משלם אותו אלא מגופו<sup>(1)</sup> – שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה,<sup>(2)</sup> כיצד יגבו הניזקים מן השור?<sup>(3)</sup>

ישלם תחילה לאחרון שבהם את חצי נזקו מגופו של השור המזיק, ואפילו אם ערך חצי נזקו שווה את כל השור, ולא נותר לניזקים שלפניו לגבות מאומה –

ואם יש בו – בשור המזיק – מותר, שהיה ערך השור המזיק יותר מערך חצי הנזק האחרון, יחזיר, ישלם מאותו מותר

ראה שני שוורים ולא נגח, ובכי האי גוונא תמצא שור שנגח ארבע וחמש פעמים, ובכולן תם הוא.

ולפי רבי יהודה, הסובר [במשנה לעיל כג ב], שאין השור נעשה מועד אלא בשלשה ימים, משכחת לה בפשיטות שיהיה תם בכל הנגיחות, אלא שמשנתנו רבי מאיר היא, החולק שם על רבי יהודה, וסובר, שאפילו ביום אחד הוא נעשה מועד, ולכן הוצרך רש"י להעמיד באופן שהעמיד.

והמאירי כתב "כגון שנעשו כולם ביום אחד [וכונתו, שלפי ההלכה דקיימא לן כרבי יהודה, משכחת לה את דין המשנה באופן זה], או שלא הועד בהם בפני בעלים ובפני בית דין".

3. המשנה מתבארת כאן לפי הסלקא דעתין בגמרא.

4. תוספת ביאור:

1. המשנה והסוגיא שלאחריה מתבארים כאן, על פי השיטות הסוברות שבין רבי ישמעאל [הסובר "יושם השור", לעיל לג א], ובין רבי עקיבא [הסובר "יוחלט השור"], לעולם אין משתלם הניזק אלא מן השור. ולא כפי השיטות הסוברות שלרבי ישמעאל גובה הניזק אפילו משאר נכסים, ואין השור אלא כאפותיקי לגבות את חובו.

2. ואם תאמר: האיך תמצא שיגח ארבעה וחמשה שורים, ובכולן הוא תם?! פירש רש"י: אין השור נעשה מועד, אלא אם נגח שלשה שורים בזה אחר זה, או אפילו אם בינתיים ראה שוורים ולא נגח, אם המספר שווה בין נגיחה ראשונה לשנייה [והוא נקרא "מועד לסירוגין"]. אבל אם ראה שור ונגח, וראה שור ולא נגח, ושוב ראה שור ונגח, ושוב ראה שני שוורים ולא נגח, אין הוא מועד, היות ובין הראשון לשני ראה שור אחד בלבד, ובין השור השני לשלישי

שניהם בשוה, כי שניהם בעליו של השור הנזיק, בשוה.

ואם חזר ונגח שור זה, שמחציתו של הנזיק השני, ובמחציתו שותפים הנזיק הראשון והבעלים, שור אחר, השה מאתים, ואין הנבילה יפה כלום, ונמצא שיעור התשלום מאה זוז:

הנזיק האחרון נוטל מנה מן השור, שהוא חצי נזקו. ובהפסד זה נושא הנזיק הקודם, שהוא שותף בחצי השור, בחצי מתשלום הנזק. ואילו הנזיק הקודם לו והבעלים, שכל אחד מהם יש לו חלק יחסי של רבע השור, נושאים כל אחד מהם ברבע מהתשלום. ולפיכך:

והנזיק שלפניו נוטל חמשים זוז, ונמצא שהפסיד חצי מן התשלום שקיבל.

ושנים הראשונים [הנזיק הראשון והבעלים], נוטלים כל אחד דינר זהב, שהוא שוה

רבי שמעון אומר: שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים, ואין הנבילה יפה כלום, שערך הנזק הוא מאתים:

זה הנזיק, נוטל מיד בשעת הנזק — כדעת רבי עקיבא ש"יוחלט השור" — מנה מן השור המזיק שהוא כערך חצי נזקו. וזה המזיק — נוטל מנה. כלומר, מעתה שותפים הם בשור, לזה יש בו ערך מנה, ולזה יש בו ערך מנה.

ואם חזר שור זה, שהוא של שניהם בשותפות בערך שוה, ונגח שור אחר שוה מאתים, ושיעור התשלום הוא מאה זוז:

הנזיק האחרון נוטל מנה שהוא חצי נזקו; והפסד זה מוטל על בעלי השור כפי הערך שיש לכל אחד מהם בשור, ולפיכך:

ושלפניו, כלומר, הנזיק הקודם, יחד עם הבעלים הראשון, זה נוטל חמשים זוז, וזה נוטל חמשים זוז. כי הפסד הנזק מוטל על

לגבותו], ובין לרבי עקיבא הסובר: "יוחלט השור" מיד בשעת הנזק לניזק, ונעשה שותף בו, יהא הדין שונה; שהרי לרבי ישמעאל, מיד כשניזק שורו של שמעון נעשה שמעון בעל חוב על ערך מאה זוז מן השור, ואותו ערך אין לו להפסיד בגינם של הנזקים האחרים, שהרי אין השור שלו, ונמצא שאחר כל הנזקים באים כל אחד מהניזקים לגבות את חובו מן השור, וראשון ראשון קודם, כשאר בעלי חובות שהקודם לחוב קודם לגבות; ואילו לרבי עקיבא, הסובר ש"יוחלט השור", אם כן בנזק הראשון נעשה הנזיק שותף בחצי מערך השור, ועליו להפסיד בנזק השני כפי ערכו בשור, נמצא שנוטל הנזיק השני את חצי נזקו מן השור, שהוא מאה זוז, ובנותר — שהוא מאה זוז —

שור שוה מאתים של ראובן, שנגח שור שוה מאתים של שמעון [נחצי תשלום נזקו הוא מאה], וחזר השור ונגח שוב שור של לוי השוה מאתים, וחזר שוב ונגח את שורו של יהודה השוה מאתים, הדין הוא כך לפי רבי מאיר [לפי פשוטות לשון המשנה, והסלקא דעתין בגמרא]:

יהודה נוטל שוה ערך מאה זוז מן השור שהוא ערך התשלום המגיע לו, ונמצא שנותר בשור שוה מאה זוז, ובא לוי ונוטל אותם עבור חצי נזקו, ושמעון מפסיד, שהרי לא נותר בשור כלום לאחר תשלום שני הנזקים האחרונים.

ובגמרא יתבאר, שהדין המבואר כאן אי אפשר לפרשו כפשוטו, כי באופן הנזכר בין לרבי ישמעאל הסובר "יושם השור" [כלומר: בעל חוב הוא, ושעבוד בלבד יש לו על השור



כלומר, המותר הרי שייך לכל אחד [לבעלים ולניזקים הקודמים לניזק האחרון], כפי ערכם היחסי בשור קודם לניזק אחרון זה [וכאשר מבואר במשנה לדעת רבי שמעון הסובר כרבי עקיבא].

**אמר פירש רבא** את דעתו של רבי מאיר:

**לעולם סבר רבי מאיר כרבי ישמעאל, דאמר: בעלי חובות נינהו, ודקשיא לך: למה "אחרון אחרון נשכר", והרי "ראשון ראשון נשכר" מיבעי ליה למימר?!**

**ואי כרבי עקיבא, דאמר תורא דשותפי הוא,** וחייב כל אחד לשאת בתשלום הניזק כפי חלקו היחסי בשור, שהרי גם שלו הוא, וחייב בנזקו, (7) אם כן:

**האי "יש בו מותר יחזיר לשלפניו" וכי**

הדין הוא שמן הנותר בשור לאחר גביית הניזק האחרון, גובה הניזק שלפניו את המגיע לו, ואפילו על חשבון הניזקים והבעלים הקודמים?

והרי את הנותר יחזיר לכולם מיבעי ליה לתנא למימר!

לשאר בעלי החובות אלא מהשור הניזק עצמו, וכמבואר שם בגמרא: "מהאי תורא דאזקן מיניה משתלימנא", אבל לגבי שאר נכסים, הקודם בחוב קודם לגבייה.

7. הקשו התוספות: אפילו לרבי עקיבא, למה יפסידו הניזקים, והרי אין עליהם לשמור את שורם כל זמן שלא עמדו בדין ולא באו עדים, כי מה הוא יודע אם יזכה?? ותרצו התוספות: דכיון שיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות מתחייב בשמירתו.

[והעירו האחרונים על דבריהם, למה העמידו דבריהם על הגמרא, והרי דברי הגמרא הן הן דברי רבי שמעון שבמשנה, ועל דבריו היה להם להעמיד את דבריהם!! וראה מה שצינו ב"ספר המפתח"].

וראה מה שכתוב ב"חידושי הגר"ח" סימן רלא, שבעל השור משלם מגופו, אפילו כשאינן שמירתו עליו, כל עוד יש מי שהיה אחראי על נזקי השור, ואף כאן היות ובעלי השור אחראים על נזקי השור שוב גופים מגוף השור אפילו שההפסד הוא על הניזקים ולא על הבעלים, וראה היטב כמה שנתבאר בהערות על סוגיית הגמרא בעמוד ב, כגון שתפסו שומר, אם

וכאילו מכרו לו לנזקיו, ולגבי בעל חוב אינו אלא כמטלטלין, ואפילו עשאו לו [המזיק לבעל החוב] "אפותיקי מפורש", הו' ליה כמי שעשה שורו אפותיקי ומכרו שאינו גובה הימנו", וראה עוד שם בביאור לשון הגמרא לעיל, בביאור הדין שאפילו חב עד שלא הזיק אינו גובה תחילה.

**ולבעל המאור [על הרי"ף כאן] שיטה שלישית בזה,** והוא סובר, שלדעת רבי ישמעאל גובה הניזק מכל נכסי המזיק, ולא דוקא מגוף השור [וראה ברמב"ן במלחמות שחלק עליו בזה], וסובר עוד בעל המאור לפרש מה ששינו במשנה: "אחרון אחרון נשכר", שאין זה דוקא מגוף השור, אלא אפילו משאר נכסים, ולכן ייתרה המשנה ואמרה "אחרון אחרון נשכר" אף שכבר שנתה המשנה: "ישלם לאחרון שבהם", ולמדנו, שאף משאר נכסים "אחרון אחרון נשכר".

ולפי זה ביאר הבעל המאור, שאכן מגוף השור "אחרון אחרון נשכר" [וכדין חב עד שלא הזיק שהאחרון גובה], אך הרי מהמשנה מדויק, שאפילו משאר נכסים "אחרון אחרון נשכר", ועל זה מקשה הגמרא: למה לא יקדם הניזק הראשון, שעד כאן לא אמרו שהניזק קודם